

Cine suportă riscurile contractuale în contextul actual al stării de urgență decretate ca urmare a extinderii pandemiei (COVID-19)?

Organizația Mondială a Sănătății a declarat miercuri, 11 martie 2020 ca situația generată de raspândirea virusului coronavirus (COVID-19) poate fi caracterizată ca fiind pandemie. Mai mult decât atât, începând de luni, 16 martie 2020 în România a fost decretată stare de urgență.

În acest context, atât la nivel național, cât și la nivel internațional rezultatul direct al efectelor pandemiei COVID-19 a fost și este de așteptat ca va fi în continuare afectarea negativă a mediului de afaceri și a climatului economic.

Ca atare, având în vedere că desfășurarea normală a contractelor, atât pe plan național, cât și pe plan internațional este îngreunată sau chiar întreruptă, deși au fost luate măsuri cu privire la prevenirea și combaterea răspândirii acestui virus, consecințele economice ale blocajelor contractuale aparute sau care pot să apară între partenerii de afaceri nu pot fi neglijate.

Astfel ca nu sunt puține cazurile în care diferiți parteneri contractuali invocă efectele pandemiei (COVID-19) și așteaptă să le fie restituite prestațiile sau, pur și simplu, nu execută contractul.

Care sunt condițiile în care un partener contractual se poate exonera de răspundere? Ca regula generală, fiecare partener contractual trebuie să execute contractul, fie să facă dovada unei împrejurări neimputabile care a împiedicat executarea.

Așadar, dacă se află în **ipoteza în care executarea propriilor obligații contractuale va fi întârziată sau poate deveni imposibilă**, o societate trebuie să acorde o atenție sporită prevederilor contractuale, în special celor care reglementează **termenul și condițiile de executare și/sau imposibilitatea de executare, renegocierea clauzelor contractuale, precum și a celor privind riscul contractului, atragerea răspunderii și suspendarea executării obligațiilor, forța majoră, sau după caz, încetarea contractelor.**

1 Riscul contractului

1.1. În ceea ce privește **contractele translativ de proprietate**, problema transferului riscurilor contractuale este reglementată de art. 1274 Cod civil, care prevede că în ipoteza în care părțile nu au stabilit contrariul, riscul rămâne în sarcina debitorului obligației de predare, chiar dacă proprietatea a fost transferată. Dacă creditorul obligației de predare a fost pus în întârziere, riscul se transferă în sarcina sa de la data punerii în întârziere.¹ Altfel spus, dacă nu s-a prevăzut altfel, chiar dacă s-a transferat proprietatea asupra bunului, dacă bunul nu a fost predat, cel care urmează să-l predea răspunde în continuare pentru bun (de exemplu, A îi vinde o mașină lui B, însă după ce

parțile au încheiat contractul (iar prețul nu a fost încă platit) mașina nu a fost imediat predata de către vânzătorul A. În cele două zile în care aceasta a rămas în detenția vânzătorului, mașina a fost distrusă în timpul unei furtuni, de un copac care a căzut pe aceasta. În această situație vânzătorul A răspunde în continuare pentru bun, chiar dacă proprietatea a fost deja transmisă către cumparator, A rămânând obligat să predea o mașină cu aceleași caracteristici, sau, dacă va fi în imposibilitatea de a mai preda o mașină cu aceleași caracteristici întrucât aceasta era un unicat, Cumparatorul va fi și el absolvit de obligația de a mai plăti prețul, vânzătorul A rămânând răspunzător și pentru prejudiciul adus cumparatorului pentru imposibilitatea livrării bunului contractat (A nu va fi răspunzător pentru acest prejudiciu dacă imposibilitatea predării s-a datorat unui caz de forță majoră sau caz fortuit – pentru detalii a se vedea mai jos)).

1.2. Cu privire la **contractele care nu sunt translativ de proprietate**, se impune a fi făcută distincția dintre imposibilitatea relativă (parțială) și cea absolută (totală și definitivă) de executare.

1.2.1. În cazul în care **imposibilitatea este temporară și/sau parțială**, se impune a se observa dacă neexecutarea are caracter rezolutoriu (adică are un caracter însemnat sau este de mică însemnatate și cu un caracter repetat) în scopul determinării remediilor contractuale.

1.2.2. În situația în care **imposibilitatea de executare este absolută și privește o obligație contractuală importantă**, sub aspectul (i) **forței majore** sau sub aspectul (ii) **cazului fortuit**, art. 1557 Cod civil prevede soluția desființării contractului de plin drept. Efectul incidenței cazului fortuit este același ca al forței majore, respectiv înlăturarea răspunderii civile. Cu toate acestea, potrivit art. 1351 Cod civil forța majoră și cazul fortuit nu exonerează debitorul de răspundere în orice situație, iar proba acestora se impune a fi făcută de debitorul obligației imposibil de executat. De la regula cu privire la sarcina probei, Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 29/2020 privind unele măsuri economice și fiscal-bugetare (publicată în Monitorul Oficial nr. 230/21.03.2020) instituie o excepție în art. X (3): *„se prezuma a constitui caz de forță majoră în sensul prezentei ordonanțe de urgență, împrejurarea imprevizibilă, absolut invincibilă și inevitabilă la care se referă art. 1.351 alin. (2) din Codul civil, care rezultă dintr-o acțiune a autorităților în aplicarea măsurilor impuse de prevenirea și combaterea pandemiei determinate de infecția cu coronavirusul COVID-19, care a afectat activitatea întreprinderii mici și mijlocii, afectare atestată prin certificatul de situație de urgență. Prezumția poate fi rasturnată de partea interesată prin orice mijloc de probă.”*[subl. noastră]. În acest caz, al obligației imposibil de executat, nu mai trebuie făcută proba existenței forței majore – ea prezumându-se în condițiile de mai sus, iar creditorul obligației imposibil de executat va trebui să rastoarne prezumția dovedind că în situația respectivă condițiile forței majore nu sunt îndeplinite, deși s-a obținut certificatul de situație de urgență.

2 Forța majoră

Forța majoră – este o cauză care înlătură răspunderea contractuală, definită de art. 1351 alin. (2) Cod civil ca fiind orice eveniment **extern, imprevizibil, absolut invincibil și inevitabil**. Așadar, forța majoră reprezintă un fenomen natural exterior, cu caracter extraordinar, imprevizibil și de neînlăturat, care împiedică în mod obiectiv și fără culpa o persoană să acționeze așa cum ar fi dorit, pentru a preveni producerea unui prejudiciu. Caracteristicile evenimentelor de forță majoră trebuie să fie: externe autorului prejudiciului, imprevizibile, absolut invincibile și inevitabile.

Pentru a fi considerat caz de forță majoră evenimentul trebuie să împiedice pe oricine (pentru oricine trebuie să fie invincibil și inevitabil) în condițiile și situația creată de contractul dintre părți. Astfel standardul de apreciere este unul extrem – nimeni în situația respectivă nu ar fi putut executa contractul în condițiile respective. De aceea cazurile de forță majoră rămân a fi numai acele situații extreme, grave, absolut imposibil de evitat sau înlăturat.

Efectul incidenței unui caz de forță majoră este înlăturarea în totalitate a răspunderii civile pentru prejudiciile

cauzate prin neexecutarea obligațiilor din cauza unui eveniment de forță majora.

2.1 Certificatul de forță majora

Sub aspect **probatoriu**, pe plan internațional, se observa o tendință a societăților care se afla în imposibilitatea de a-și executa obligațiile contractuale, să solicite și să obțină **avize/certificate de forță majora care să ateste această imposibilitate**. În China, potrivit Financial Times, numai în prima jumătate a lunii februarie au fost eliberate 3.325 de astfel de certificate².

În România, potrivit Legii nr. 335/2007 a camerelor de comerț din România, camerele de comerț și industrie județene și Camera de Comerț și Industrie a României avizează existența acestor cazuri și influența lor asupra obligațiilor contractuale. Eliberarea avizului de forță majora se face în baza unei solicitări scrise, semnată de reprezentantul legal, prin care trebuie prezentată situația faptică și argumentele care conduc la încadrarea cazului indicat în caracteristicile forței majore.

Aceste certificate de forță majora se pot elibera numai dacă există clauza de forță majora în contract. Dacă nu există nicio clauza de forță majora, camerele de comerț nu eliberează certificate de forță majora.

La cerere, Camera de Comerț și Industrie a României **avizează existența cazurilor de forță majora**, contra unui cost de 500 euro fără TVA³. Solicitarea va cuprinde: (i) prezentarea faptică și detaliată a evenimentului, (ii) prezentarea consecințelor în relația cu partenerul contractual și, nu în ultimul rând, (iii) argumentele juridice potrivit cărora evenimentul invocat reprezintă forță majora.

De asemenea, dosarul va cuprinde cel puțin: (i) o copie certificată a contractului afectat din evenimentul de forță majora, cuprinzând clauza de forță majora; (ii) atestări de la organele, autoritățile și instituțiile abilitate, de la caz la caz (altele decât Camera de Comerț și Industrie a României), privind existența și efectele evenimentului invocat, localizarea acestuia, momentul începerii și încetării evenimentului (de exemplu, Inspectoratul pentru Situații de Urgență, Primăria, Administrația Națională de Meteorologie, etc. - în funcție de forță majora reclamată); (iii) notificări adresate partenerului contractual în legătură cu apariția evenimentului invocat și efectele sale asupra derulării operațiunilor contractuale.

Oricum, **certificatul/avizul de forță majora nu are caracter obligatoriu, nu reprezintă dovada absolută, indubitabilă a existenței forței majore**, dar poate reprezenta o dovadă a evenimentului. În practică, instanțele nu sunt ținute de concluziile sau constatările avizului/certificatului de forță majora, instanța fiind cea care va determina în final dacă a existat un eveniment de forță majora și care sunt efectele acestuia (putând chiar constata că nu există forță majora chiar și în cazul în care s-a emis un certificat de forță majora conform legii).

Forță majora se poate dovedi cu orice mijloc de probă. Certificatul de forță majora este un mijloc de probă care poate fi folosit în acest scop, însă el nu elimină celelalte mijloace de probă.

Astfel, certificatul de forță majora este obligatoriu de obținut numai în cazul în care se prevede expres în contract necesitatea acestuia. De exemplu, dacă în contract se prevede o clauză de forță majora care impune notificarea co-contractantului într-un anumit interval de timp de la apariția cazului de forță majora, cu mențiunea că notificarea trebuie să aibă atașată și dovada existenței acestui eveniment, dovada ce constă în certificatul de forță majora, lipsa certificatului va face ca notificarea de forță majora să nu producă efectele scontate pentru că ar fi incompletă. În toate celelalte cazuri în care nu se prevede în contract obligația obținerii certificatului de forță majora (de ex.: avem clauza de forță majora care nu prevede necesitatea obținerii certificatului sau nu avem nicio clauză de forță majora), obținerea certificatului de forță majora nu este obligatorie. Așa cum am mai spus, certificatul de forță majora este doar un mijloc de probă, părțile putând folosi orice mijloc de probă pentru a dovedi forță majora. Astfel că, având în vedere și costul ridicat al obținerii unui certificat de forță majora, părțile trebuie

sa evalueze daca au suficiente probe pentru a dovedi forța majora și fara certificatul de forța majora.

Certificatul de forța majora este diferit de certificatul de situație de urgență („CSU”). Pentru detalii privind CSU, a se vedea mai jos secțiunea *Certificatul de situație de urgență*. Astfel, daca certificatul de forța majora ar putea ajuta pentru a dovedi existența unei forțe majore (care poate duce la exonerarea de raspundere), CSU va avea doar efectele expres menționate de legislația emisa în perioada starii de urgență.

2.2 Certificatul de situație de urgență

Certificatul de situație de urgență (CSU) a fost introdus prin Decretul nr. 195/2020 privind instituirea starii de urgenta („**Decretul 195/2020**”) și apoi menționat și în Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 29/2020 privind unele masuri economice și fiscal-bugetare („**OUG 29/2020**”) și Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 30/2020 pentru modificarea si completarea unor acte normative, precum si pentru stabilirea unor masuri în domeniul protecției sociale în contextul situației epidemiologice determinate de raspândirea coronavirusului SARS-CoV-2 („**OUG 30/2020**”). CSU se obține gratuit de la Ministerul Economiei, Energiei si Mediului de Afaceri.

Conform OUG 29/2020, CSU va folosi *„pe durata starii de urgenta, întreprinderilor mici si mijlocii, astfel cum sunt definite de Legea nr. 346/2004 privind stimularea înfiintarii si dezvoltarii întreprinderilor mici si mijlocii, cu modificarile si completarile ulterioare, care si-au întrerupt activitatea total sau partial în baza deciziilor emise de autoritatile publice competente, potrivit legii, pe perioada starii de urgenta decretate” pentru a beneficia „de amânarea la plata pentru serviciile de utilitati - electricitate, gaze naturale, apa, servicii telefonice si de internet, precum si de amânarea la plata a chiriei pentru imobilul cu destinatie de sediu social si de sedii secundare”*. De aceleași facilități vor beneficia în aceleași condiții si notarii publici, avocați, executori judecătorești, cabinetele medicilor de familie, cabinetele stomatologice, federațiile sportive naționale și cluburile sportive etc. Criteriile pe baza carora sunt stabiliți beneficiarii acestei masuri se stabilesc prin hotarâre a Guvernului.

Mai mult, penalitățile stipulate pentru întârzieri în executarea obligațiilor decurgând din contractele încheiate cu autoritățile publice de catre IMM care dețin CSU nu se datoreaza pe perioada starii de urgență.

De asemenea, CSU va mai folosi tot întreprinderilor mici si mijlocii pentru a beneficia de prezumția de forța majora menționata în art. X (3) al OUG 29/2020 (citata mai sus).

Conform OUG 30/2020, CSU va mai folosi, tot pe perioada starii de urgenta instituite prin Decretul nr. 195/2020, angajatorilor care *„întrerup activitatea total sau partial în baza deciziilor emise de autoritatile publice competente potrivit legii, pe perioada starii de urgenta decretate”* pentru a beneficia de indemnizația *„pentru perioada suspendării temporare a contractului individual de munca, din initiativa angajatorului, potrivit art. 52 alin. (1) lit. c) din Legea nr. 53/2003 - Codul muncii, republicata, cu modificarile si completarile ulterioare, ca urmare a efectelor produse de coronavirusul SARS-CoV-2”*.

Astfel, *„indemnizațiile de care beneficiaza salariatii [în aceasta situație, n.n.] se stabilesc la 75% din salariul de baza corespunzator locului de munca ocupat si se suporta din bugetul asigurarilor pentru somaj, dar nu mai mult de 75% din câștigul salarial mediu brut prevazut de Legea bugetului asigurarilor sociale de stat pe anul 2020 nr. 6/2020”*.

Totodata, angajatorii care își reduc activitatea ca urmare a efectelor epidemiei și nu au capacitatea financiara de a achita plata tuturor salariilor angajatilor lor, pot beneficia de plata indemnizației în baza unei declarații care atesta o reducere de 25% a încasarilor – nu au nevoie de CSU.

3 Cazul fortuit

Spre deosebire de forța majora, **cazul fortuit** este:

- circumstanțiat unor împrejurări obiective care privesc însuși natura internă a lucrului sau sfera de activitate, control și influența a debitorului;
- relativ imprevizibil (adică se raportează la persoana responsabilă a cărei conduită este evaluată potrivit diligenței și prudenței ordinare impuse de societate);
- relativ invincibil și inevitabil (prin raportare la posibilitățile pe care, în mod normal, le avea la dispoziție persoana responsabilă pentru a elimina riscul producerii acestui eveniment). Spre deosebire de forța majoră, care împiedică pe oricine, cazul fortuit este circumstanțiat și analizat cu privire la persoana celui care trebuia să execute (de data aceasta nu oricine este împiedicat să execute în condițiile date, ci persoana respectivă – cu informațiile pe care le avea, cu pregătirea pe care o avea - a fost împiedicată fortuit să execute). Este posibil ca alte persoane să poată executa în condițiile respective.

În orice ipoteză, efectul incidenței cazului fortuit este același ca al forței majore, respectiv înlăturarea răspunderii civile.

Forța majoră și cazul fortuit nu pot fi invocate pentru contractele încheiate în perioada evenimentului sau atunci când el devenise previzibil întrucât condiția imprevizibilității nu mai este îndeplinită.

Forța majoră și cazul fortuit nu se pot invoca cu privire la obligația de a preda bunuri de gen (de ex. cereale, alimente, inclusiv bani). Bunurile de gen nu pier și pot fi înlocuite cu altele de același gen, întrucât ar trebui să se gasească în zone neafectate de evenimentul de forță majoră. Doar dacă bunurile respective au pierit definitiv și nu se pot găsi nicaieri, se poate vorbi eventual de o forță majoră. Deci, în asemenea situații debitorul obligației respective trebuie să gasească soluții de a furniza bunul respectiv din alte zone, de pe alte piețe. Faptul că obligația de a preda bunurile respective devine mult mai oneroasă nu justifică un caz de forță majoră și nici de caz fortuit, dar poate justifica impreviziune (a se vedea mai jos detalii despre impreviziune). Contractual, părțile își pot asuma riscul în caz de forță majoră și caz fortuit, renunțând la beneficiul de a invoca un asemenea eveniment pentru a fi exonerat de răspundere.

Dat fiind caracterul absolut invincibil, inevitabil și absolut imprevizibil al forței majore, este încă discutabil dacă forța majoră poate face obiectul renunțării anticipate la beneficiul ei de către debitorul obligației devenite imposibil de executat.

Partile pot agreea contractual **clauze de forță majoră** (sau de caz fortuit) care pot cuprinde:

- o *detalierea cazurilor de forță majoră* prin listarea evenimentelor pe care părțile le considera a fi forță majoră. Listarea acestor evenimente poate fi *limitativă* (caz în care clauza este favorabilă creditorului obligației imposibil de executat întrucât dacă un eveniment nu este listat atunci debitorul și-a asumat riscul și nu va putea invoca forța majoră) sau *exemplificativă* (caz în care lista evenimentelor se va putea completa cu orice eveniment care îndeplinește condițiile prevăzute de lege sau de contract); dacă epidemia/pandemia nu sunt incluse în lista cazurile de forță majoră precizate în contract și enumerarea este limitativă, debitorul și-a asumat riscul de a livra și în cazul unei epidemii/pandemii și nu va fi exonerat de răspundere dacă nu își va putea executa obligația;
- o *procesul de invocare a forței majore* - de exemplu, se detaliază procesul de notificare a apariției evenimentului: în ce termen trebuie emisă notificarea apariției evenimentului, ce fel de informații va cuprinde notificarea, ce fel de documente trebuie atașate (de ex. originalul certificatului de forță majoră emis de camerele de comerț și industrie), etc.
- o *asumarea riscului*: asumarea riscului de forță majoră de una din părți sau de ambele înseamnă practic eliminarea posibilității de a se mai invoca forță majoră (de una din părți sau de ambele părți):

o *obligația de limitare a riscului*: aceasta obligație este a debitorului care dorește să invoce forța majoră în sensul că va trebui să ia toate măsurile necesare pentru a minimiza efectele forței majore asupra contractului (vorbim despre o obligație mai puternică/agravată decât simpla bună credință cu care ambele părți trebuie să acționeze chiar și în caz de forță majoră și să ia măsurile rezonabile de protecție a drepturilor din contract).

În condițiile în care forța majoră sau cazul fortuit nu pot fi invocate ca pârghii legale pe a evita executarea unui contract în situații extreme când obligațiile părților nu sunt imposibile de executat dar devin mult mai oneroase, o atenție sporită trebuie acordată atât **excepției de neexecutare**, cât și **impreviziunii**.

4 Excepția de neexecutare

În condițiile în care unul dintre partenerii contractuali nu își execută obligațiile din cauza unui eveniment (care nu reprezintă forța majoră sau caz fortuit), celălalt partener contractual este îndreptățit să nu execute contractul, la rândul său.

Potrivit art.1556 Cod civil, „(1) Atunci când obligațiile nascute dintr-un contract sinalagmatic sunt exigibile, iar una dintre părți nu execută sau nu oferă executarea obligației, cealaltă parte poate, într-o măsură corespunzătoare, să refuze executarea propriei obligații, afara de cazul în care din lege, din voința părților sau din uzanțe rezultă că cealaltă parte este obligată să execute mai întâi. (2) Executarea nu poate fi refuzată dacă, potrivit împrejurărilor și ținând seama de mica însemnatate a prestației neexecutate, acest refuz ar fi contrar bunei-credințe”.

Astfel, cu respectarea principiului proporționalității și al bunei-credințe, celălalt partener contractual are dreptul de a refuza executarea propriei obligații, prin ridicarea **excepției de neexecutare**.

În consecință, dacă unul dintre partenerii contractuali afectați de pandemia COVID-19 nu își execută obligația asumată sau o execută parțial (inclusiv până la intervenirea forței majore sau a cazului fortuit, dacă asemenea cazuri sunt incidente), atunci cealaltă parte nu va fi ținută nici ea să își execute obligația, sau va fi ținută să își execute obligația asumată proporțional (dacă este vorba de prestații succesive).

5 Impreviziunea

Principiul impreviziunii se aplică, în general, în cazul *contractelor cu executare succesivă sau afectate de un termen suspensiv*. Astfel, dacă executarea contractului a devenit *excesiv* de oneroasă datorită unei schimbări excepționale a împrejurărilor care ar face vadit injustă obligarea debitorului la executarea obligației, se poate obține în instanță ajustarea contractului sau încetarea acestuia.

Simpla creștere a valorii prestației în raport cu contraprestația nu conduc automat la posibilitatea invocării impreviziunii. Astfel dacă executarea a devenit rezonabil mai oneroasă, partea respectivă este ținută/obligată să execute întrucât este vorba de riscul contractului (părțile își asumă în mod rezonabil că obligațiile lor pot deveni mai oneroase pe parcursul contractului) Executarea prestațiilor trebuie să fi devenit **excesiv** (nu doar rezonabil) de oneroasă ca urmare a unei împrejurări ulterioare semnării contractului care a afectat echilibrul dintre contraprestații (i.e. face vadit injustă obligarea debitorului la executarea obligației).

Condițiile în care poate fi invocată impreviziunea sunt:

- o schimbarea împrejurărilor a intervenit după încheierea contractului;
- o schimbarea împrejurărilor, precum și întinderea impreviziunii nu au fost și nici nu puteau fi prevăzute de către debitor, în mod rezonabil, în momentul încheierii contractului;

o debitorul nu si-a asumat riscul schimbarii împrejurarilor si nici nu putea fi în mod rezonabil considerat ca si-ar fi asumat acest risc (de ex. in cazul jocurilor de noroc, sau contractelor de tip futures unde partile își asuma asemenea riscuri);
debitorul a încercat, într-un termen rezonabil si cu buna-credinta, negocierea adaptarii rezonabile si echitabile a contractului.

Remediile contractuale, în cazul întrunirii condițiilor impreviziunii, sunt adaptarea contractului sau încetarea acestuia, la care partile pot ajunge prin negociere sau, în cazul lipsei unui acord, pot fi dispuse de instanța (care va stabili și momentul și condițiile încetarii daca echilibrul contractul nu se poate restabili prin adaptarea clauzelor contractului).

În practica partile negociaza și **clauze de impreviziune** (denumite și clauze de *hardship*) prin care partile practic elimina (pentru ambele sau numai pentru una din parti) beneficiul impreviziunii. Cu alte cuvinte, prin acest tip de clauze partile declara ca își vor executa obligațiile chiar și în situația în care devin mai oneroase din motive care exceda voinței lor și care nu puteau fi prevazute la data încheierii contractului și ca impreviziunea nu va putea fi invocata în asemenea situații, renunșând la dreptul de a invoca impreviziunea.

RECOMANDĂRI

Având în vedere situația actuala determinata de extinderea pandemiei (COVID-19), recomandam analiza atenta a fiecarui contract in parte (cu o mare atenție acordata clauzelor de forța majora, impreviziune/hardship, executarea obligațiilor (termene și condiții), modificarea contractelor și urmarirea ca soluție primordiala a salvarii sale si in subsidiar soluții de exonerare de raspundere.

În aceasta perioada credem ca negocierea rezolvarii situațiilor aparute ca urmare a pandemiei cu COVID-19 și a masurilor luate de state pentru limitarea efectelor acesteia va aduce mai multe beneficii partilor decât litigiile. Renegocierea clauzelor contractuale, încercarea de a re-echilibra prestațiile partilor s-ar putea dovedi mai rapida, mai eficienta, mai costisitoare și va salva contractul. Inițierea unui litigiu în aceasta perioada – având în vedere și suspendarea ședințelor instanțelor și protestul magistraților – va fi mai costisitoare și va oferi partilor o rezolvare într-un termen foarte lung care va afecta ambele parti, o rezolvare care s-ar putea dovedi a fi inutila la momentul la care instanța se va pronunța asupra cazului.